Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 2ας Απριλίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – Ασφάλιση ζωής – Οδηγία 2002/83/ΕΚ – Άρθρα 35 και 36 – Δικαίωμα και προθεσμία υπαναχωρήσεως – Εσφαλμένη ενημέρωση όσον αφορά τον τρόπο ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως – Τυπικές προϋποθέσεις της δηλώσεως υπαναχωρήσεως – Απόσβεση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως – Δεν είναι αναγκαίο ο λήπτης της ασφαλίσεως να έχει την ιδιότητα του "καταναλωτή"»

Στην υπόθεση C-20/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberlandesgericht Wien (περιφερειακό εφετείο Βιέννης, Αυστρία) με απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Ιανουαρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

kunsthaus muerz gmbh

κατά

Zürich Versicherungs AG,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. S. Rossi (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský και F. Biltgen, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η kunsthaus muerz gmbh, εκπροσωπούμενη από τον D. Koch, Rechtsanwalt,

– η Zürich Versicherungs AG, εκπροσωπούμενη από τον P. Konwitschka, Rechtsanwalt,

– η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την J. Schmoll,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vláčil,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Braun και την E. Τσερέπα-Lacombe,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 35 και 36 της οδηγίας 2002/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφάλιση ζωής (ΕΕ 2002, L 345, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της kunsthaus muerz gmbh και της Zürich Versicherungs AG (στο εξής: Zürich) σχετικά με το περιεχόμενο του δικαιώματος υπαναχωρήσεως στις συμβάσεις ασφαλίσεως ζωής.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 5, 45 και 52 της οδηγίας 2002/83, η οποία καταργήθηκε με την οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα ΙΙ) (ΕΕ 2009, L 335, σ. 1), είχαν ως εξής:

«(2) Για να διευκολυνθεί η ανάληψη και η άσκηση των δραστηριοτήτων της ασφαλίσεως ζωής, επιβάλλεται να εξαλειφθούν ορισμένες διαφορές που υφίστανται μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών ως προς το θέμα του ελέγχου. Για να πραγματοποιηθεί ο σκοπός αυτός και να εξασφαλισθεί συγχρόνως μια ικανοποιητική προστασία των ασφαλιζομένων και των δικαιούχων σε όλα τα κράτη μέλη, πρέπει να συντονισθούν ιδίως οι διατάξεις οι σχετικές με τις χρηματοδοτικές εγγυήσεις που απαιτούνται από τις επιχειρήσεις ασφάλισης ζωής.

[…]

(5) Η παρούσα οδηγία αποτελεί, κατά συνέπεια, σημαντικό στάδιο της προσέγγισης των εθνικών αγορών στα πλαίσια μιας ενιαίας ενοποιημένης αγοράς και το στάδιο αυτό πρέπει να συμπληρωθεί από άλλες κοινοτικές πράξεις προκειμένου να καταστεί δυνατό για όλους τους αντισυμβαλλόμενους να απευθύνονται σε οποιονδήποτε ασφαλιστή που εδρεύει στην Κοινότητα και ασκεί σε αυτήν τις δραστηριότητές του είτε υπό καθεστώς εγκατάστασης είτε υπό καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, εξασφαλίζοντάς τους συγχρόνως επαρκή προστασία.

[…]

(45) Για τις συμβάσεις ασφαλίσεως ζωής ενδείκνυται να δοθεί στον αντισυμβαλλόμενο η δυνατότητα καταγγελίας της συμβάσεως εντός προθεσμίας 14 έως 30 ημερών.

[…]

(52) Στα πλαίσια μιας εσωτερικής αγοράς στον τομέα των ασφαλίσεων, ο καταναλωτής θα διαθέτει μεγαλύτερο πεδίο επιλογής και μεγαλύτερη ποικιλία συμβάσεων. Για να επωφεληθεί πλήρως από την ποικιλομορφία και τον αυξημένο ανταγωνισμό, θα πρέπει να είναι επαρκώς ενημερωμένος, ώστε να επιλέγει τη σύμβαση που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του. Αυτή η ανάγκη ενημέρωσης αποβαίνει σημαντικότερη και λόγω της πολύ μεγάλης διάρκειας των

υποχρεώσεων. Πρέπει, ως εκ τούτου, να επέλθει συντονισμός ενός ελάχιστου αριθμού διατάξεων, ώστε ο καταναλωτής να ενημερώνεται με σαφήνεια και ακρίβεια ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά των προσφερόμενων προϊόντων και ως προς τα στοιχεία των φορέων που είναι αρμόδιοι για την εξέταση απαιτήσεων των αντισυμβαλλομένων, των ασφαλισμένων ή των δικαιούχων της συμβάσεως.»

4 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ζ′, της οδηγίας αυτής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

ζ) κράτος μέλος της ασφαλιστικής υποχρέωσης: το κράτος μέλος, στο οποίο ο αντισυμβαλλόμενος έχει τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για νομικό πρόσωπο, το κράτος μέλος στο οποίο ευρίσκεται η εγκατάσταση του νομικού προσώπου στην οποία αναφέρεται η σύμβαση».

5 Το άρθρο 32, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας προέβλεπε τα εξής:

«Όταν ο αντισυμβαλλόμενος είναι φυσικό πρόσωπο και έχει τη συνήθη διαμονή του σε κράτος μέλος, εκτός του κράτους του οποίου είναι υπήκοος, τα συμβαλλόμενα μέρη δικαιούνται να επιλέξουν το δίκαιο του κράτους μέλους, του οποίου είναι υπήκοος.»

6 Το άρθρο 35 της ίδιας οδηγίας προέβλεπε τα εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος ορίζει ότι ο αντισυμβαλλόμενος με σύμβαση ατομικής ασφαλίσεως ζωής διαθέτει προθεσμία υπαναχώρησης μεταξύ 14 και 30 ημερολογιακών ημερών από τη στιγμή που πληροφορήθηκε τη σύναψη της σύμβασης.

Η κοινοποίηση υπαναχώρησης του αντισυμβαλλόμενου συνεπάγεται την εφεξής απαλλαγή του από όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση αυτή.

Οι λοιπές έννομες συνέπειες και οι όροι της υπαναχώρησης ρυθμίζονται σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο [32], ιδίως όσον αφορά τον προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο ο αντισυμβαλλόμενος πληροφορείται τη σύναψη της σύμβασης.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παράγραφο 1 στις συμβάσεις με διάρκεια ίση ή κατώτερη των έξι μηνών, καθώς και όταν, λόγω της ιδιότητας του αντισυμβαλλόμενου ή των περιστάσεων, υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση, ο αντισυμβαλλόμενος δεν χρειάζεται την ειδική αυτή προστασία. Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν στη νομοθεσία τους σε ποιες περιπτώσεις δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 1.»

7 Το άρθρο 36, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/83 προέβλεπε τα εξής:

«Πριν συναφθεί η ασφαλιστική σύμβαση, πρέπει να ανακοινώνονται στον αντισυμβαλλόμενο τουλάχιστον οι πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα III σημείο Α.»

8 Κατά το παράρτημα III, Α, σημείο α.13., της εν λόγω οδηγίας, ο «τρόπος άσκησης του δικαιώματος υπαναχωρήσεως» περιλαμβανόταν στις πληροφορίες σχετικά με την ασφαλιστική υποχρέωση που έπρεπε να γνωστοποιηθούν στον αντισυμβαλλόμενο πριν από τη σύναψη της συμβάσεως.

Το αυστριακό δίκαιο

9 Το άρθρο 165 του Versicherungsvertragsgesetz (νόμου περί ασφαλιστικής συμβάσεως), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, προέβλεπε τα εξής:

«(1) Ο αντισυμβαλλόμενος δικαιούται να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση εντός 30 ημερών από τη σύναψή της. Εάν ο ασφαλιστής παρέσχε προσωρινή κάλυψη, δικαιούται το ασφάλιστρο που αντιστοιχεί στη διάρκειά της.

(2) Εάν ο ασφαλιστής δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση γνωστοποιήσεως της διευθύνσεώς του […], η προθεσμία υπαναχωρήσεως κατά την παράγραφο 1 δεν εκκινεί πριν γίνει γνωστή στον αντισυμβαλλόμενο η διεύθυνση αυτή.

(3) Οι προηγούμενες παράγραφοι δεν ισχύουν για συμβάσεις ομαδικής ασφαλίσεως και για συμβάσεις με διάρκεια έως έξι μήνες.»

10 Το άρθρο 9a του Versicherungsaufsichtsgesetz (νόμου περί εποπτείας των ασφαλίσεων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της επίμαχης στην κύρια δίκη συμβάσεως, προέβλεπε τα εξής:

«(1) Κατά τη σύναψη ασφαλιστικής συμβάσεως για κίνδυνο στην ημεδαπή, ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει, πριν προβεί σε δήλωση βουλήσεως περί συνάψεως της συμβάσεως, να ενημερώνεται εγγράφως για:

1. την επωνυμία, τη διεύθυνση της έδρας και τη νομική μορφή της ασφαλιστικής επιχειρήσεως και, κατά περίπτωση, του υποκαταστήματός της μέσω του οποίου συνάπτεται η ασφαλιστική σύμβαση, […]

[…]

6. τις περιστάσεις υπό τις οποίες ο αντισυμβαλλόμενος δύναται να ανακαλέσει τη δήλωσή του για την ασφαλιστική σύμβαση ή να υπαναχωρήσει από αυτήν. […]

[…]

(3) Εάν, λόγω του τρόπου συνάψεως της συμβάσεως, είναι αδύνατη η έγγραφη ενημέρωση του αντισυμβαλλόμενου πριν προβεί σε δήλωση βουλήσεως, η υποχρέωση ενημερώσεως έχει την έννοια ότι ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να ενημερωθεί το αργότερο κατά τον χρόνο λήψεως του ασφαλιστηρίου συμβολαίου.

(4) Τα στοιχεία που μνημονεύονται στην παράγραφο 1, σημείο 1, πρέπει να προκύπτουν, σε κάθε περίπτωση, τόσο από το ασφαλιστήριο συμβόλαιο, όσο και από όλα τα λοιπά έγγραφα που παρέχουν ασφαλιστική κάλυψη. […]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

11 Η kunsthaus muerz είναι εταιρία συσταθείσα κατά το αυστριακό δίκαιο. Στις 27 Απριλίου 2005, συνήψε, ως λήπτρια ασφαλίσεως, σύμβαση ασφαλίσεως ζωής με την Zürich.

12 Η kunsthaus muerz ενημερώθηκε, διά του εντύπου της προσφοράς, ότι η υπαναχώρηση από τη σύμβαση έπρεπε να γίνει εγγράφως.

13 Στις 9 Οκτωβρίου 2017, η kunsthaus muerz δήλωσε ότι υπαναχωρεί από τη σύμβαση αυτή. Στο πλαίσιο αυτό, θεώρησε ότι η ανωτέρω πληροφορία ήταν εσφαλμένη, καθόσον σήμαινε ότι επιβάλλονταν, για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως, τυπικές προϋποθέσεις οι οποίες, στην πραγματικότητα, δεν προβλέπονται στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο. Κατά την kunsthaus muerz, δεδομένου ότι η επίμαχη πληροφορία δεν μπορούσε να ενεργοποιήσει την προθεσμία υπαναχωρήσεως που προβλέπει το άρθρο 35 της οδηγίας 2002/83, το δικαίωμα υπαναχωρήσεως ήταν χρονικά απεριόριστο.

14 Η Zürich δεν αποδέχθηκε την ανωτέρω δήλωση διότι δεν είχε καμία υποχρέωση να ενημερώσει την kunsthaus muerz προκειμένου να ενεργοποιηθεί η προθεσμία υπαναχωρήσεως. Κατά την Zürich, η ενημέρωση αυτή προβλέπεται μόνο για τον αντισυμβαλλόμενο που έχει την ιδιότητα του καταναλωτή και όχι για τον επαγγελματία λήπτη ασφαλίσεως.

15 Κατόπιν τούτου, η kunsthaus muerz άσκησε ενώπιον του Handelsgericht Wien (δικαστηρίου εμπορικών διαφορών Βιέννης, Αυστρία) αγωγή με αίτημα την επιστροφή των καταβληθέντων ασφαλίστρων, καθώς και την καταβολή νόμιμων τόκων με ετήσιο επιτόκιο 4%.

16 Με απόφαση της 13ης Αυγούστου 2018, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε το ανωτέρω αίτημα, με την αιτιολογία, ειδικότερα, ότι όταν ο λήπτης της ασφαλίσεως είναι επιχειρηματίας, η παροχή τυχόν εσφαλμένων πληροφοριών όσον αφορά το δικαίωμα υπαναχωρήσεως δεν καθιστά το δικαίωμα αυτό χρονικά απεριόριστο, διότι τέτοιο απεριόριστο δικαίωμα υπαναχωρήσεως θεμελιώνεται στη νομοθεσία περί προστασίας των καταναλωτών.

17 Η kunsthaus muerz άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν διακρίνει ρητώς μεταξύ των ασφαλιζομένων αναλόγως του αν αυτοί έχουν την ιδιότητα του καταναλωτή και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να παρέχεται δικαίωμα υπαναχωρήσεως υπό τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις σε όλους τους λήπτες ασφαλίσεως ζωής.

18 Αντιθέτως, η Zürich προβάλλει ότι, εν προκειμένω, ο λήπτης της ασφαλίσεως είχε δεόντως ενημερωθεί για το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως και ότι η απλή μνεία της υποχρεώσεως τηρήσεως έγγραφου τύπου για την άσκηση του δικαιώματος αυτού –η οποία, εξάλλου, είναι προς το συμφέρον του λήπτη της ασφαλίσεως και υπηρετεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου– δεν καθιστά εσφαλμένη τη γνωστοποιηθείσα πληροφορία. Εν πάση περιπτώσει, όταν ο λήπτης της ασφαλίσεως είναι επιχειρηματίας, η προθεσμία υπαναχωρήσεως λήγει ανυπερθέτως, ανεξαρτήτως της παροχής σχετικής πληροφορίας. Συγκεκριμένα, κατά την Zürich, η οικονομία και ο σκοπός του δικαιώματος υπαναχωρήσεως το οποίο προβλέπεται από το δίκαιο της Ένωσης αφορούν μόνον την προστασία των καταναλωτών.

19 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το πραγματικό νόημα της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864).

20 Με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας 90/619/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Νοεμβρίου 1990, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την πρωτασφάλιση ζωής, τη θέσπιση διατάξεων που προορίζονται να διευκολύνουν την πραγματική άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και για την τροποποίηση της οδηγία 79/267/ΕΟΚ (ΕΕ 1990, L 330, σ. 50), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 92/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Νοεμβρίου 1992 (ΕΕ 1992, L 360, σ. 1), σε συνδυασμό με το άρθρο 31 της τελευταίας –διατάξεις οι οποίες επαναλαμβάνονται, κατ' ουσίαν, στα άρθρα 35 και 36 της οδηγίας 2002/83–, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει εθνική διάταξη κατά την οποία το δικαίωμα υπαναχωρήσεως του αντισυμβαλλομένου αποσβέννυται το αργότερο ένα έτος μετά την καταβολή του πρώτου ασφαλίστρου, στην περίπτωση που αυτός δεν έχει ενημερωθεί για το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως.

21 Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι το Δικαστήριο, για να καταλήξει στη λύση αυτή, βασίστηκε, μεταξύ άλλων, στην αιτιολογική σκέψη 23 της δεύτερης οδηγίας 90/619, η οποία ταυτίζεται, κατ' ουσίαν, με την αιτιολογική σκέψη 52 της οδηγίας 2002/83, καθώς και στη νομολογία σχετικά με το δικαίωμα υπαναχωρήσεως που διαθέτει κάθε καταναλωτής σύμφωνα με την οδηγία 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ 1985, L 372, σ. 31), ιδίως δε στην απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2001, Heininger (C-481/99, EU:C:2001:684).

22 Ειδικότερα, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι ο αντισυμβαλλόμενος βρίσκεται, έναντι της ασφαλιστικής επιχειρήσεως, σε αδύναμη θέση ανάλογη με εκείνη στην οποία βρίσκεται ο καταναλωτής στο πλαίσιο συμβάσεως συναφθείσας εκτός εμπορικού καταστήματος. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι οι ασφαλιστικές συμβάσεις είναι νομικώς περίπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα, τα οποία ενδέχεται να διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με την ασφαλιστική επιχείρηση που τα προσφέρει και να συνεπάγονται σημαντικές και δυνητικώς μακροχρόνιες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις.

23 Εν προκειμένω, όπως επίσης παρατηρεί το αιτούν δικαστήριο, η kunsthaus muerz δεν έχει την ιδιότητα του «καταναλωτή». Συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι στο δίκαιο της Ένωσης δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός της έννοιας του «καταναλωτή», από την πλειονότητα των σχετικών νομικών πράξεων προκύπτει ότι ο καταναλωτής είναι φυσικό πρόσωπο που δραστηριοποιείται στην αγορά για σκοπούς που δεν είναι ούτε επαγγελματικοί ούτε εμπορικοί και, επομένως, μόνο για ιδιωτικούς σκοπούς.

24 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Oberlandesgericht Wien (περιφερειακό εφετείο Βιέννης, Αυστρία) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει η οδηγία 2002/83 –ιδίως τα άρθρα 35 και 36– την έννοια ότι αποκλείει εθνική ρύθμιση κατά την οποία η προθεσμία υπαναχωρήσεως λήγει 30 ημέρες μετά τη σύναψη της συμβάσεως, ανεξαρτήτως του αν έχει προηγηθεί (ορθή) ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχωρήσεως πριν από τη σύναψη της συμβάσεως, (ακόμη και) όταν ο αντισυμβαλλόμενος δεν είναι καταναλωτής;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

25 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 35 και 36 της οδηγίας 2002/83 έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας, ακόμη και όταν ο αντισυμβαλλόμενος δεν είναι καταναλωτής, η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως από σύμβαση ασφαλίσεως ζωής αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία συνήφθη η σύμβαση αυτή, έστω και αν από τις πληροφορίες που παρέσχε η ασφαλιστική επιχείρηση σχετικά με τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως προκύπτουν τυπικές προϋποθέσεις οι οποίες, στην πραγματικότητα, δεν προβλέπονται από το εφαρμοστέο στη σύμβαση αυτή εθνικό δίκαιο.

26 Πρέπει, εκ προοιμίου, να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι τα άρθρα 35 και 36 της οδηγίας 2002/83 έχουν την έννοια ότι η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως από σύμβαση ασφαλίσεως ζωής αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία ο αντισυμβαλλόμενος πληροφορείται ότι η σύμβαση έχει συναφθεί, ακόμη και όταν από τις πληροφορίες που του παρασχέθηκαν από την ασφαλιστική επιχείρηση προκύπτουν τυπικές προϋποθέσεις οι οποίες, στην πραγματικότητα, δεν προβλέπονται από το εφαρμοστέο στη σύμβαση αυτή εθνικό δίκαιο ή από τους όρους της συμβάσεως. Στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να εξακριβώσουν, βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, αν το σφάλμα που περιλαμβάνεται στις

παρασχεθείσες προς τον αντισυμβαλλόμενο πληροφορίες του στερεί τη δυνατότητα αυτή (πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Rust-Hackner κ.λπ., C-355/18 έως C-357/18 και C-479/18, EU:C:2019:1123, σκέψη 82).

27 Επομένως, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, πρέπει να ελεγχθεί αν η ως άνω ερμηνεία των άρθρων 35 και 36 της εν λόγω οδηγίας τελεί υπό την προϋπόθεση να έχει ο λήπτης της ασφαλίσεως την ιδιότητα του καταναλωτή.

28 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Koushkaki, C-84/12, EU:C:2013:862, σκέψη 34, της 16ης Νοεμβρίου 2016, Hemming κ.λπ., C-316/15, EU:C:2016:879, σκέψη 27, και της 25ης Ιανουαρίου 2017, Vilkas, C-640/15, EU:C:2017:39, σκέψη 30).

29 Κατ' αρχάς, διαπιστώνεται ότι ούτε το γράμμα των άρθρων 35 και 36 ούτε, εξάλλου, το γράμμα της αιτιολογικής σκέψεως 45 της οδηγίας 2002/83, όπου εξαγγέλλεται το δικαίωμα υπαναχωρήσεως το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 35 της οδηγίας αυτής, διακρίνουν μεταξύ των αντισυμβαλλομένων αναλόγως του αν αυτοί είναι καταναλωτές ή όχι.

30 Εν συνεχεία, πρέπει να επισημανθεί ότι το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η kunsthaus muerz δεν είναι καταναλωτής απλώς και μόνον επειδή η εταιρία αυτή είναι νομικό πρόσωπο, ενώ μόνον τα φυσικά πρόσωπα μπορούν να είναι καταναλωτές. Όμως, και χωρίς να είναι αναγκαίο να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του περιεχομένου της έννοιας του καταναλωτή στο δίκαιο της Ένωσης προκειμένου να δοθεί απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, αρκεί να υπογραμμιστεί ότι, εν πάση περιπτώσει, από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 35 της οδηγίας 2002/83 προκύπτει ότι ο λήπτης της ασφαλίσεως, κατά τη διάταξη αυτή, μπορεί να είναι τόσο φυσικό όσο και νομικό πρόσωπο.

31 Πράγματι, αφενός, το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας αυτής ορίζει το «κράτος μέλος της ασφαλιστικής υποχρεώσεως» ως «το κράτος μέλος, στο οποίο ο αντισυμβαλλόμενος έχει τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για νομικό πρόσωπο, το κράτος μέλος στο οποίο ευρίσκεται η εγκατάσταση του νομικού προσώπου στην οποία αναφέρεται η σύμβαση».

32 Αφετέρου, κατά το άρθρο 32, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, μόνον όταν ο αντισυμβαλλόμενος είναι φυσικό πρόσωπο και έχει τη συνήθη διαμονή του σε κράτος μέλος, εκτός του κράτους του οποίου είναι υπήκοος, τα συμβαλλόμενα μέρη δικαιούνται να επιλέξουν το δίκαιο του κράτους μέλους του οποίου είναι υπήκοος.

33 Εξάλλου, το άρθρο 35, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να περιορίσουν την προστασία αυτή «όταν, λόγω της ιδιότητας του αντισυμβαλλομένου ή των περιστάσεων υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση, ο αντισυμβαλλόμενος δεν χρειάζεται την ειδική αυτή προστασία». Επομένως, η προστασία την οποία προβλέπει η οδηγία εκτείνεται κατ' ανάγκην σε κάθε κατηγορία ασφαλιζομένων, εκτός αν τα κράτη μέλη κάνουν χρήση της ανωτέρω δυνατότητας αποκλείοντας, για παράδειγμα, από την προστασία τους επαγγελματίες ασφαλιζόμενους. Εντούτοις, σύμφωνα με την προαναφερθείσα παράγραφο 2, τέτοιου είδους περιορισμός πρέπει να προβλέπεται από το εφαρμοστέο στη σύμβαση εθνικό δίκαιο, στοιχείο το οποίο, εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει υπό το πρίσμα του αυστριακού δικαίου.

34 Τέλος, η ερμηνεία αυτή των άρθρων 35 και 36 της οδηγίας 2002/83 επιβεβαιώνεται από τον σκοπό της, όπως αυτός εκτίθεται, μεταξύ άλλων, στις αιτιολογικές της σκέψεις 2 και 5, κατά τις οποίες η οδηγία έχει ως σκοπό να διασφαλίσει την ικανοποιητική προστασία των ασφαλισμένων και των δικαιούχων σε όλα τα κράτη μέλη και να συμβάλει στην παροχή, σε όλους τους αντισυμβαλλομένους, της δυνατότητας να απευθύνονται σε κάθε ασφαλιστή που έχει την έδρα του εντός της Ένωσης.

35 Συγκεκριμένα, η διάκριση των ασφαλισμένων βάσει των προσωπικών χαρακτηριστικών τους και, ιδίως, αναλόγως του αν αυτοί έχουν την ιδιότητα του «καταναλωτή», θα αντέβαινε στους ανωτέρω σκοπούς, διότι τούτο θα συνεπαγόταν περιορισμό της προστασίας που εγγυάται η οδηγία 2002/83.

36 Αντιθέτως προς τις παρατηρήσεις της Zürich, η ανωτέρω ερμηνεία των άρθρων 35 και 36 της οδηγίας 2002/83 δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η αιτιολογική σκέψη 52 της οδηγίας αυτής χρησιμοποιεί τον όρο «καταναλωτής». Πράγματι, από κανένα στοιχείο της αιτιολογικής αυτής σκέψεως δεν μπορεί να συναχθεί ότι η αναγκαιότητα παροχής πληροφοριών σχετικά με το δικαίωμα υπαναχωρήσεως ισχύει αποκλειστικά για τον αντισυμβαλλόμενο ο οποίος έχει την ιδιότητα του καταναλωτή.

37 Το ίδιο ισχύει για τις αναφορές του Δικαστηρίου στους καταναλωτές στην απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864), με την οποία κρίθηκε ότι, εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος δεν έχει λάβει καμία ενημέρωση σχετικά με την ύπαρξη του δικαιώματος υπαναχωρήσεως, η αποκλειστική προθεσμία που προβλέπεται για την άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν μπορεί να αρχίσει να τρέχει.

38 Αληθεύει, βεβαίως, ότι, για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό το Δικαστήριο, αφενός, βασίστηκε στην αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας 90/619, η οποία αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, στην αιτιολογική σκέψη 52 της οδηγίας 2002/83, και, αφετέρου, έκρινε ότι ισχύουν και για τις διατάξεις περί ασφαλίσεως οι εκτιμήσεις που διατυπώθηκαν στην απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2001, Heininger (C-481/99, EU:C:2001:684), η οποία αφορούσε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με τις διατάξεις της οδηγίας 85/577, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (πρβλ., επίσης, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Rust-Hackner κ.λπ., C-355/18 έως C-357/18 και C-479/18, EU:C:2019:1123, σκέψη 63).

39 Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 28 και 29 της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Endress (C-209/12, EU:C:2013:864), η σύγκριση μεταξύ των ασφαλιζομένων και των καταναλωτών στην οποία προέβη το Δικαστήριο με την τελευταία αυτή απόφαση στηρίζεται αποκλειστικώς και μόνο στην ύπαρξη κοινών στοιχείων της συμβατικής καταστάσεώς τους, ήτοι στους κινδύνους που συνδέονται με τη σύναψη ασφαλιστικής συμβάσεως ελλείψει ενημερώσεως η οποία να πληροί τις προϋποθέσεις του δικαίου της Ένωσης, καθώς και στην αδύναμη θέση στην οποία βρίσκεται ο ασφαλιζόμενος έναντι του ασφαλιστή, λαμβανομένων υπόψη αφενός, της φύσεως των ασφαλιστικών συμβάσεων, οι οποίες αποτελούν νομικά περίπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα, και αφετέρου, των σημαντικών και δυνητικώς μακροχρόνιων οικονομικών υποχρεώσεων που συνεπάγονται οι εν λόγω συμβάσεις. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι τα στοιχεία αυτά είναι αδύνατο να συντρέχουν στην περίπτωση ασφαλιζομένων που δεν έχουν την ιδιότητα του καταναλωτή.

40 Τούτου δοθέντος, το αν ο αντισυμβαλλόμενος έχει ή όχι την ιδιότητα του καταναλωτή πρέπει να ληφθεί υπόψη από το εθνικό δικαστήριο όταν αυτό, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως, κρίνει, βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, αν το σφάλμα στις πληροφορίες οι οποίες παρασχέθηκαν στον λήπτη της ασφαλίσεως του στερούσε τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως, κατ' ουσίαν, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που θα ίσχυαν αν η πληροφορία ήταν ακριβής.

41 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 35 και 36 της οδηγίας 2002/83 έχουν την έννοια ότι εφαρμόζονται και στην περίπτωση λήπτη ασφαλίσεως ο οποίος δεν έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, καθώς και ότι επιτρέπουν εθνική νομοθεσία που προβλέπει ότι η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως από σύμβαση ασφαλίσεως ζωής αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία συνήφθη η σύμβαση αυτή, ακόμη και όταν από τις πληροφορίες που παρέσχε η ασφαλιστική επιχείρηση στον αντισυμβαλλόμενο σχετικά με τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως προκύπτουν τυπικές προϋποθέσεις οι οποίες, στην πραγματικότητα, δεν προβλέπονται από το εφαρμοστέο στη σύμβαση αυτή εθνικό δίκαιο, εφόσον τέτοιες πληροφορίες δεν

στερούν από τον αντισυμβαλλόμενο τη δυνατότητα ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να κρίνει, βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, περιλαμβανομένου του ζητήματος αν ο λήπτης της ασφαλίσεως έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, κατά πόσον το σφάλμα στις πληροφορίες που παρασχέθηκαν στον λήπτη της ασφαλίσεως του στερεί τη δυνατότητα αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 35 και 36 της οδηγίας 2002/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφάλιση ζωής, έχουν την έννοια ότι εφαρμόζονται και στην περίπτωση λήπτη ασφαλίσεως ο οποίος δεν έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, καθώς και ότι επιτρέπουν εθνική νομοθεσία που προβλέπει ότι η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως από σύμβαση ασφαλίσεως ζωής αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία συνήφθη η σύμβαση αυτή, ακόμη και όταν από τις πληροφορίες που παρέσχε η ασφαλιστική επιχείρηση στον αντισυμβαλλόμενο σχετικά με τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως προκύπτουν τυπικές προϋποθέσεις οι οποίες, στην πραγματικότητα, δεν προβλέπονται από το εφαρμοστέο στη σύμβαση αυτή εθνικό δίκαιο, εφόσον τέτοιες πληροφορίες δεν στερούν από τον αντισυμβαλλόμενο τη δυνατότητα ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να κρίνει, βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, περιλαμβανομένου του ζητήματος αν ο λήπτης της ασφαλίσεως έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, κατά πόσον το σφάλμα στις πληροφορίες που παρασχέθηκαν στον λήπτη της ασφαλίσεως του στερεί τη δυνατότητα αυτή.

(υπογραφές)